

Türkiye’de Girişimci ve Yenilikçi Üniversitelerin Gömülü Teoriye Göre Değerlendirmesi ve Bir Model Önerisi*

Özdal KOYUNCUOĞLU**
Mahmut TEKİN***

ÖZ

Son yıllarda “Girişimci Üniversite” (Entrepreneurial University) kavramıyla sıklıkla karşılaşmaktadır. Yenilikçilik, hayatın her alanında olduğu gibi üniversiteler için de gelişiminde buldukları bölgeler için giderek önemli merkezler haline gelmelerini sağlamıştır. Üniversitelerin gelişimi incelendiğinde son kuşak üniversitelerin girişimci ve yenilikçi üniversiteler olduğu görülecektir. Bu durum, öğrenciler ve akademisyenlerin girişimcilik düşüncesinin yanı sıra bilginin kullanılmasını, yani bilginin ve teknolojinin aktarılmasının teşvik edilmesine yol açmıştır. Bu bağlamda girişimci üniversite kaynaklı girişimler, bilgi ve teknolojinin transferinde ve toplumun sorunlarının çözümünde önemli bir mekanizma konumuna gelmiştir. Bu üniversite modeli 2012 yılından bu yana Türkiye’de girişimciliğin üniversite boyutunda ele alınmasında önemli bir ivme kazanmıştır. Rekabetin bir gereği olarak devlet otoriteleri üniversitelerin bu alandaki rollerini önemsemekle birlikte üniversite girişimciliği alanında önemli ölçüde teşvik ve destekler sunarken bu alanda ciddi beklentileri bulunmaktadır. Üniversitelerin son zamanlarda girişimci ve yenilikçi üniversite özelliğini pazarlama faaliyetlerinde öne çıkarttıkları izlenmektedir. Ancak girişimci ve yenilikçi üniversite olmak ne anlama gelmektedir? Girişimci ve yenilikçi üniversite nasıl olunur, nasıl ölçülebilir ve nasıl değerlendirilebilir? Bu bağlamda TÜBİTAK her yıl üniversitelerin girişimci ve yenilikçi yönlerini sıralayan bir endeks uygulamaktadır. Bu çalışmada gömülü teori (grounded theory) kullanılarak Türkiye’de üniversitelerin girişimcilik ve yenilikçilik özelliğini ölçen bir aracının tasarlanmasında zemin oluşturabilecek bir teorik yapının ortaya koyulması amaçlanmıştır. Buna göre Türkiye’de 2017 yılı Girişimci ve Yenilikçi Üniversiteler Endeksinde yer alan üniversitelerde görevli uzmanlar ile yapılan derinlemesine görüşmeler neticesinde ulaşılan veriyeye dayalı girişimci ve yenilikçi üniversitelerin çevre koşulları, girdi ve çıktı faaliyetlerine ilişkin nitel ve nicel bir modellemeye gidilmiştir. Bu endeksten amaçlı örnekleme yöntemi ve maksimum çeşitlilik tekniğiyle Türkiye’nin 7 bölgesinden belirlenen 15 üniversitede görevli alanında uzman 26 akademik ve idari personel ile yüz yüz görüşmeler yapılmıştır. Beş basamaklı tümevarımcı içerik analiz sürecinin sonucunda, *Stratejik Girişimcilik Yönelimi*, *Potansiyel Aktivasyonu ve Geliştirme* ile *Projeler ve Ticarileşme* olmak üzere, 3 temadan ve bu temalara ait 14 kategoriden oluşan bir teorik yapıya ulaşılmıştır. Ortaya koyulan teorik model, süreç ve SMART yaklaşımları ile sürdürülebilir, öğrenci odaklı, toplum etkileşimli ve girdi ile çıktı faaliyetlerinin dengede değerlendirilmesi esaslı üzerine temellendirilmiştir. Girişimci üniversite paradigmasının Türkiye’de nasıl çalıştığına ve üniversitelerin bu yönünü nasıl ölçülüp değerlendirilebileceğine dair bir araştırmaya rastlanılmamış olması, bu araştırmayı son derece önemli kılmaktadır. Araştırmanın sonuçları üniversite girişimciliğinde köklü bir paradigma değişimini gündeme getireceğini söylemek mümkündür. Çalışma içerisinde tartışma sorularıyla birlikte öneriler geliştirilerek yorumlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Girişimci ve yenilikçi üniversite, Gömülü teori, Türkiye’nin toplum ve girişim odaklı üniversiteleri, Paradigma değişimi

Jel kodları: I 23, L 26, O 31

Evaluation of Entrepreneurial and Innovative Universities in Turkey Based on Grounded Theory and A Model Proposal

ABSTRACT

In recent years, we have frequently come across the current term of “Entrepreneurial University”. As in every sphere of life, innovativeness has also enabled universities to turn into actors that have gradually become important centers for the regions within which they developed. When examining the development of universities, it will be seen that last generation universities are entrepreneurial and innovative universities. This has led students and academics to encourage the using of information, that is, the transfer of knowledge and technology, as well as the thinking of entrepreneurship. In this context, enterprises originating from entrepreneurial universities have evolved into an important mechanism in the transfer of information and technology and the solution of the problems of the society. Since this model of university entrepreneurship in universities size in Turkey in 2012, it

* Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı’nda Prof. Dr. Mahmut TEKİN’in danışmanlığında yürütülmüş olan “Türkiye’de Girişimci ve Yenilikçi Üniversitelerin Gömülü Teoriye Göre Değerlendirmesi ve Bir Model Önerisi” isimli doktora tez çalışmasından türetilmiştir. Çalışmanın erken dönem versiyonu The International Symposium For Production Research 2018 (August 28-31, 2018 Vienna University of Technology, Vienna, Austria) adlı kongrede tam metin bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, orcid no: 0000-0002-0740-2702, okoyuncuoglu@erbakan.edu.tr

*** Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, orcid no: 0000-0003-0558-4271, mahtekin@selcuk.edu.tr

Makalenin Gönderim Tarihi: 21.05.2018; Makalenin Kabul Tarihi: 19.10.2018

has gained significant momentum. As a requirement of competition, state authorities have serious expectations in this area, while giving importance to the role of the universities in this area, as well as offering considerable incentives and support in the field of university entrepreneurship. Universities recently have been seen to highlight entrepreneurial and innovative university features in their marketing activities. But what does it mean to be an enterprising and innovative university? How entrepreneurial and innovative is the university can be measured and evaluated. In this context, TUBITAK is implementing an index that lists the entrepreneurial and innovative aspects of universities each year. The aim of the present study was to present a theoretical structure that could provide basis for the design of a tool that measures the entrepreneurial and innovative characteristics of universities in Turkey based on grounded theory. Accordingly, a qualitative and quantitative modelling was carried out regarding the environmental conditions, input and output activities of entrepreneurial and innovative universities based on the data obtained as the result of the extensive interviews with the official experts of the universities listed in the 2017 Innovative and Entrepreneurial Universities Index in Turkey. Face to face interviews were conducted with 26 academic and administrative staff members who were experts in their fields at 15 universities from 7 regions in Turkey selected from this index through purposive sampling and maximum variation. As the result of a five-step inductive content analysis, a theoretical structure consisting of 3 themes as *Strategic Entrepreneurial Orientation, Potential Activation and Development* and *Projects and Commercialization*, and 14 categories belonging to these themes was achieved. The presented theoretical model was grounded on sustainability through its process and smart approach, student-centered, social interactive, and was based on the principle of balanced evaluation of input and output activities. That there are no previous studies on *how* the entrepreneurial university paradigm works in Turkey and *how* this aspect of universities can be measured and evaluated makes this study critically important. It is possible to state that the results of this study will bring forward a radical paradigm shift in university entrepreneurship. Suggestions were developed together with discussion questions and mature comments were presented within the scope of the study.

Keywords: Entrepreneurial and innovative university, Grounded theory, Society and enterprise oriented universities of Turkey, Paradigm shift

1. Giriş

Son yıllarda “Girişimci Üniversite” (Entrepreneurial University) kavramıyla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Yenilikçilik, hayatın her alanında olduğu gibi üniversiteler için de gelişiminde buldukları bölgeler için giderek önemli merkezler haline gelmelerini sağlamıştır. Üniversitelerin gelişimi incelendiğinde son kuşak üniversitelerin girişimci ve yenilikçi üniversiteler olduğu görülecektir. Bu durum, öğrenciler ve akademisyenlerin girişimcilik düşüncesinin yanı sıra bilginin kullanılmasını, yani bilginin ve teknolojinin aktarılmasının teşvik edilmesine yol açmıştır. Bu bağlamda üniversite kaynaklı girişimler, bilgi ve teknolojinin transferinde önemli bir mekanizma konumuna gelmiştir. Bu üniversite modeli, 2012 yılından bu yana Türkiye’de girişimciliğin üniversite boyutunda ele alınmasında önemli bir ivme kazandırmıştır. Rekabetin bir gereği olarak ve sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı devlet otoriteleri üniversitelerin bu alandaki rollerini önemsemekle birlikte üniversite girişimciliği alanında önemli ölçüde teşvik ve destekler sunarken üniversitelerden ciddi beklentileri bulunmaktadır. Üniversitelerin son zamanlarda girişimci ve yenilikçi üniversite özelliğini pazarlama faaliyetlerinde öne çıkarttıkları izlenmektedir. Ancak girişimci ve yenilikçi üniversite olmak ne anlama gelmektedir? Girişimci ve yenilikçi üniversite olduğu nasıl ölçülebilir ve değerlendirilebilir? Bu sorulara cevap vermek üzere bu çalışma yapılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de üniversitelerin girişimcilik ve yenilikçilik özelliğini ölçen bir modelin tasarlanmasında zemin oluşturabilecek teorik yapıyı ortaya koymaktır. Türkiye’nin 7 bölgesinden belirlenen 15 üniversitenin 26 öğretim üyesi ve merkez yöneticileriyle yüz yüz görüşmeler yapılmıştır. Konuyla ilgili veriye dayalı geliştirilmiş ve ülkemizde uygulanabilecek bir modele yönelik hiçbir bir araştırmaya rastlanılmamış olması, bu araştırmayı son derece önemli kılmaktadır.

2. Girişimci ve Yenilikçi Üniversitelerin Bölgesel Kalkınmadaki Rolü ve Önemi

Üniversitelerin hangi özelliklere göre “girişimci üniversite” olarak tanımlanabileceğine dair birçok çalışma bulunmaktadır. (Kirby, 2006; Lazzeroni ve Piccaluga, 2003). Girişimci üniversiteler üzerine yapılan çalışmalarda aşağıdaki hususlara vurgu yapılmıştır (Sungur, 2015; 47):

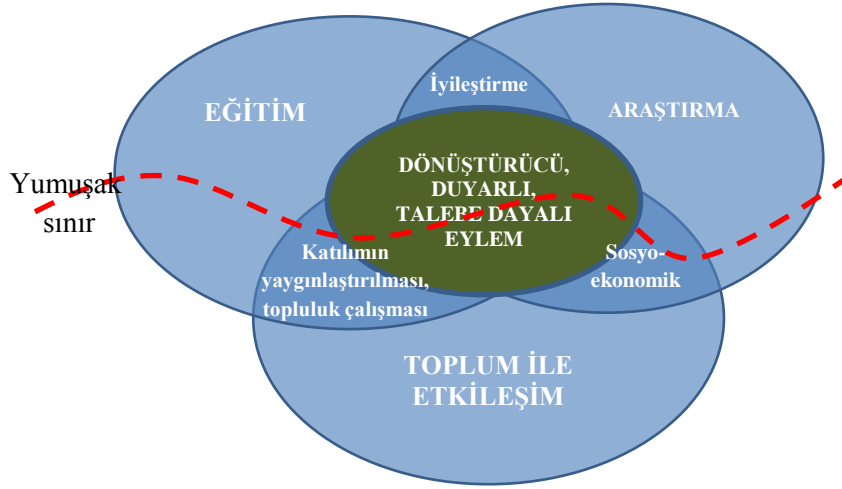
- Üretilen teknik bilginin ticarileştirilmesi
- Geliştirilen teknolojinin transfer edilmesi ve paylaşım süreci
- Üniversitenin sanayi ve tüm bölgesel paydaşlarıyla işbirlikleri geliştirmesi
- Mezunların istihdam edilmesi, yetenekleri geliştirilerek küresel piyasaya hazırlanılması
- Üniversitelerin uluslararasılaştırılması ve küresel rekabet ile başa çıkma stratejilerinin olması
- Ekonomik ve bölgesel gelişimine ilişkin sorunlarına cevap vermesi gerektiği konusunda üniversiteler üzerindeki baskılar

Buna benzer Röpke (1998’den aktaran Arnaut, 2010; 149), girişimci üniversite kavramının üç durumu tanımlanabileceğini ifade etmektedir:

- Üniversite kurumlarının kendileri girişim odaklı olmaları
- Üniversite üyelerinin (öğretim üyeleri, öğrenci, çalışanlar) girişimci olmaları durumu
- Üniversitenin çevresiyle etkileşim içerisinde yapısal bağlantılar ve eşleşmeler, girişim odaklı bir yönelim izleyebilir.

Yukarıda ifade edilen 3 durum, bir birinin ön şartı durumunda olduğu düşünülebilir. Bu 3 hususun olması bir üniversitenin “girişimci” olması için gerek ve yeter şartlar olarak görülmektedir (Sungur, 2015; 48).

Goddard (2011; 5) çalışmasında üniversitelerin bölgesel kalkınma ile bağlantı kurabileceği dört temel alan üzerinde durmaktadır. Şekil 1 Goddard’ın yaklaşımını ayrıntılı bir şekilde resmetmektedir.

Şekil-1: Toplum Etkileşimli Üniversite

Kaynak: Goddard, J., Vallance, P. (2013). *The University and the City* (Aktaran: Dulupçu ve Sungur (2018). Üniversitelerin Misyon Farklılaşması: Bölgesel Kalkınmayı Yeniden Düşünmek, 11.

Şekil 1’de görüldüğü gibi üniversiteler, araştırma faaliyetleri ile bölgesel inovasyona katkı sağlamayı hedeflemektedir. İşletmelerin gelişimini ve büyümelerini desteklemek, bölgesel beşeri sermayenin ve yeteneklerin gelişimine katkıda bulunmak, kültürel gelişim ve yenileme ile sosyal eşitliğin geliştirilmesi üniversitelerden beklenen diğer konulardır.

Dulupçu ve Sungur (2018) YÖK Yüksek Öğretim Dergisi’nde 2018 yılının ilk çeyreğinde yayınlanan çalışmalarında önemli tespitlerde bulunmaktalar. Çalışmalarında üniversitelerin bölge aktörleri ile etkileşimine ve eğitim-araştırma-etkileşim kavramlarına vurgu yapılmaktadır (Dulupçu ve Sungur, 2018: 14). İleri sürülen bu yaklaşım, üniversitenin genelde iç dünyasında gelişen eğitim ve araştırma işlevlerinin dış dünya ile etkileşimsel bir biçimde paylaşılmasına temellendirilmiştir. Bunun yanında eğitim, araştırma ve etkileşim işlevlerinin her biri diğerini güçlendirdiği ileri sürülmektedir. Örneğin üniversitelerde yapılan araştırmaların başlangıç safhasında dahi sosyo-ekonomik etkisi olacak bir şekilde tasarlanmakta, eğitim faaliyetlerinin de toplumun ihtiyaç duyduğu konular doğrultusunda ders ihtiyaç planlaması yapılmaktadır. Dulupçu ve Sungur çalışmalarında, üniversitelerin bölgesiyle etkileşim düzeyi yalnızca üniversitede yapılan toplum odaklı faaliyetlerine bağlı olmayıp, aynı zamanda bölge paydaşlarının kapasitelerine de bağlı olduğunu ve buna bağlı olarak bölgenin aktörleri arasındaki işbirliğinin de oldukça önemli olduğunu belirtmektedirler. Bölgesel kapasitelerinin artırılması amacıyla Avrupa Komisyonu “bağlantılı bölge” (connected region) adı altında bir çerçeve hazırlamıştır. Bu çerçeve ile, bölgelerin güçlü ve zayıf yönlerinin haritasının çıkartılması ve gerekli olan uzmanlık alanlarının ve ortaklıklarının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede bölgede bulunan üniversitelerin üzerine önemli bir rol düşmektedir.

Lukovics ve Zuti (2013)’nin “*Successful universities towards the improvement of regional competitiveness: „Fourth Generation” universities*” adlı çalışma, bu alanın diğer temel çalışması olarak kabul edilmektedir. Bu çalışmada Lukovics ve Zuti, üniversitelerin işlevlerini iki ana işlev üzerine kurgulamaktadır. Bunlardan ilki, “Eğitim ve

araştırma” işlevidir. Bu sütunun altında (1) öğrenci ve araştırma hareketliliği, (2) zengin eğitim programı portföyü, (3) yenilikçilik ve (4) küresel üniversite olmayı sağlayacak performans ve parametreler yer almaktadır. İkinci işlev ise “Üçüncü misyon” olarak adlandırılmaktadır. İkinci işlevin bileşenleri ise, (1) bilgi ve teknoloji transferi, (2) ulusal ve uluslararası bağlantılar, (3) uyum sağlamayı kolaylaştıran esnek yapı ve sistem ile (4) yerel ekonomiyi destekleyecek hizmetler bulunmaktadır (Lukovics ve Zuti, 2009: 9). Lukovics ve Zuti çalışmalarında, Wissema (2014)’nın üç kuşak üniversite karşılaştırmasını ileri sürdükleri “Dördüncü Kuşak Üniversiteler” yaklaşımını ekleyerek tablo üzerinden karşılaştırmışlardır.

Tablo-1: Kuşak Üniversitelerin Genel Hatların Karşılaştırılması

	Birinci Kuşak	İkinci Kuşak	Üçüncü Kuşak	Dördüncü Kuşak
Amacı	Eğitim	Eğitim ve Araştırma	Eğitim, araştırma ve bilginin kullanımı	Eğitim, araştırma, bilginin kullanımı ve proaktif ekonomik gelişme
Rolü	Gerçeği koruma	Doğayı bilme	Katma değer üretme	Stratejik amaçlar belirleme ve yerel ekonominin motoru olma
Çıktısı	Profesyoneller	Profesyoneller ve bilim insanları	Profesyoneller, bilim insanları ve girişimciler	Profesyoneller, bilim insanları, girişimciler ve rekabetçi yerel ekonomi
Dili	Latince	Milli dil	İngilizce	Çok dilli (milli dil ve İngilizce)
Yönetimi	Rektör	Yarı zamanlı bilim insanları	Profesyonel yönetim	Profesyonel yönetim ve yerel uzmanlar

Kaynak: Wissema, 2014; Lukovics ve Zuti, 2009; Lukovics ve Zuti, 2015; Saklı, 2017’den yararlanılmıştır.

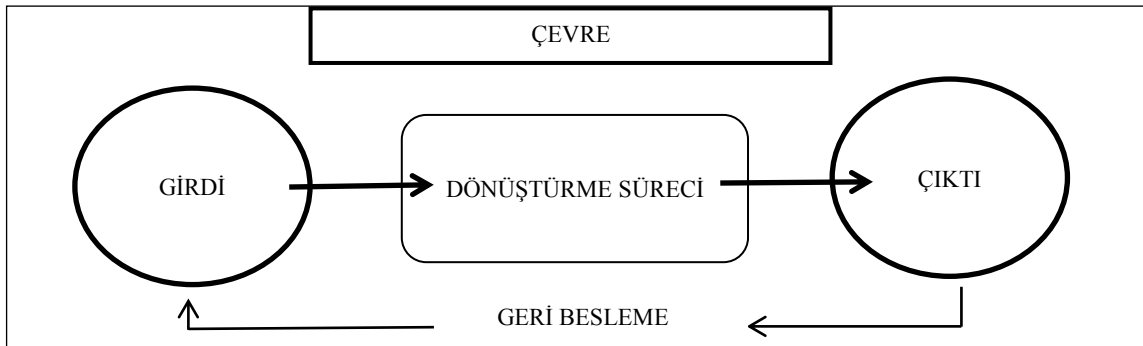
Tablo 1’de görüldüğü gibi ortaya atılmaya çalışılan yeni nesil üniversite yaklaşımında, Üçüncü Kuşak yaklaşımının genel hatları üzerinden bir ileri aşamaya konumlandırılmaktadır. Son zamanlarda bazı yazarlar tarafından tanımlama denemelerinde bulunulan Dördüncü Kuşak Üniversiteler kavramının, üniversitelerin bölgesel kalkınmada sosyo-ekonomik alanda oynayacağı rolünü daha da belirgin hale getirdiğinden, çalışmada Dördüncü Kuşak Üniversite başlığı altında konunun incelenmesi uygun görülmüştür.

Bölgenin önemli beklenti ve ihtiyaçları olup bunlardan bir kısmı yerel yönetimler, merkezi idareler ve üniversitelerin işbirliklerini gerektirmektedir. Bu işbirlikleri üniversitelerin bölgesi ile etkileşimini daha da artırmış şekilde bölgesel ve uluslararası güçlü bir aktör haline gelmesini sağlayacaktır. Girişimci ve yenilikçi üniversiteye toplum tarafından atfedilen rol, eğitimin yanında araştırmalar sonucunda ortaya çıkan bilgilerin özellikle teknoloji alanında ticarileştirerek sektör ile etkileşim halinde olması ve bulunduğu bölgenin toplumsal sorunlarına çözüm üreten önemli merkez olmalarıdır.

3. Araştırmanın Metodolojisi

3.1. Araştırmanın Amacı ve Problem Durumu

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de üniversitelerin girişimcilik ve yenilikçilik özelliğini ölçen bir modelin tasarlanmasında zemin oluşturabilecek bir teorik yapıyı ortaya koymaktır. Araştırma sorularının çerçevesini oluştururken süreç yaklaşımı dikkate alınmıştır. Dikkate alınan süreç yaklaşımı aşağıda sunulmuştur.

Şekil-2: Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Süreci

Kaynak: Tecim, 2004: 75-100’den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 2'de görüldüğü gibi süreç yaklaşımı, çevre, girdi, çıktı ve geri besleme boyutlarından oluşmaktadır. Ayrıca girişimci ve yenilikçi üniversite bir sistem olarak kabul edildiğinde bu sistemin sınırları olduğu, şekilde görülmektedir. Bu sınırlar, sistemin iç çevresi ve dış çevresini ayıran ince bir çizgi olarak görülebilir. Tecim'e göre (2004) süreç yaklaşımı, sistem yaklaşımı olarak görülmekle birlikte, "belirli bir ortamda faaliyet göstermek durumunda olan her sistemi açık ve kapalı sistemler olarak iki kısımda incelemek mümkün"dür. Ayrıca "açık sistem; sistem ile sistemin faaliyette bulunduğu dış çevre arasında enerji, bilgi ve materyal alışverişinin bulunduğu sistemler" olurken, "kapalı sistemler ise; sistem ile çevresi arasında yukarıda belirtilen türde bir ilişkinin bulunmadığı sistemler" olduğunu söylemektedir (Tecim, 2004: 83). Bu tanımlara göre açıklık veya kapalılık kavramlarının bulanık olduğu ve her sistemin belli bir oranda açık olmak durumunda olduğu söylenebilir. Bu nedenle tam manasıyla kapalı bir sistem olarak sadece evreni düşünmek mümkündür. Tecim (2004; 83) bu ayrımı şu şekilde örneklendirmektedir: "sosyal ve biyolojik sistemler açık sistemler iken, mekanik sistemler kapalı sistemler olabileceği gibi dış çevre ile ilişkilerine bağlı olarak açık sistemler olarak da görülebilir". Şekil 2'de de ok işaretleri ile gösterildiği gibi, girişimci ve yenilikçi üniversiteler açık sistem, dış çevresinden veya başka sistemlerden materyal, bilgi, enerji vb. alır, bunları işleyerek mal ve hizmet türünde değişik formlarda tekrar çevresine veya başka sistemlere çıktı olarak verir. Şekil 2'de sistem, dışarıdan veya başka sistemlerden girdi alır ve bunu farklı kendi girdi bileşenleri ile belirli şekillerde işleyerek dönüşüme tabii tutar. Dönüşüme tabii tutulan girdiler, mal veya hizmet şekline çıktı olarak tekrar çevreye veya başka sistemlere girdi olarak gönderilir. Her ne kadar açık sistemden bahsedilse de, Şekil 2'de de görüldüğü gibi sistemin kendi içinde sınırlarının olduğu ve dolayısıyla sistemin iç çevresinden söz etmek mümkündür. Sürecin iç çevre boyutu denildiğinde, üniversitenin fiziki, kültürel vb. koşulları araştırma kapsamında ele alınmıştır.

Girişimci ve yenilikçi üniversite sistemin girdi faaliyetleri, fikirlerin dönüştürülmesinde ihtiyaç duyulan danışmanlık hizmetleri, eğitim ve destek faaliyetleri vb. girdi niteliği taşıyan faaliyetler olarak görülmüştür. Sistemin çıktı faaliyetleri ise, dönüştürme sürecinin tamamlanmasıyla eğitim almış öğrenciler, fikirlerin projelere veya ticarileşen ürünlere dönüşmesi vb. çıktı niteliği taşıyan faaliyetler araştırma kapsamında ele alınmıştır.

Süreç yaklaşımının boyutları arasındaki geçişlerin bulanık olması sebebiyle, girişimci ve yenilikçi üniversitenin dönüştürme süreci kendiliğinden gerçekleşen doğal bir süreç olarak kabul edilerek, dönüştürme süreci araştırma kapsamında tasnif dışı bırakılmıştır. Bu durumda araştırma kapsamında değerlendirilmesi amaçlanan, girişimci ve yenilikçi üniversite sürecinin iç çevre koşulları, girdisi, çıktısı ve geri besleme boyutlarıdır.

Bu çalışmada, görüşmeler neticesinde verilere dayandırılarak üniversitelerin iç çevre koşulların, girdi ve çıktı faaliyetlerin bileşenlerinin belirlenmesi ve değerlendirmesini mümkün kılacak bir teorinin oluşturulması amacıyla Şekil 2'de sunulan süreç yaklaşımına temellendirilen aşağıdaki araştırma sorularına yanıtlar aranması hedeflenmiştir.

1. Girişimci ve yenilikçi üniversiteler, girişimcilik kültürünün nasıl ve ne ölçüde içselleştirdiği ile nasıl ve ne ölçüde sistemlerinde yerleşmesini sağladığını nasıl ölçülebilir? (Çevre koşulları)
2. Girişimci ve yenilikçi üniversiteler, öğrencilerine ve akademisyenlerine nasıl ve ne ölçüde ulaştığını ve fikirleri ne ölçüde teşvik ve desteklediğini nasıl ölçülebilir? (Girdi)
3. Girişimci ve yenilikçi üniversitelerde fikirlerin nasıl ve ne ölçüde proje ve girişimlere dönüştürüldüğü nasıl ölçülebilir? (Çıktı)
4. Girişimci ve yenilikçi üniversiteler, yapılan faaliyetlerini nasıl ve ne ölçüde denetlediğini nasıl ölçülebilir? (Geri besleme)

Araştırma soruları aynı zamanda araştırma çerçevesini de göstermektedir. Araştırma kapsamında üniversitenin çevre koşullarını ve hangi faaliyetlerin nasıl değerlendirileceğini tespit ettikten sonra, ikinci aşamada belirlenen bu alanları nasıl ölçüleceği ile ilgili cevaplar aranmaktadır. Kurumların bu alanda gösterdikleri çabaları, sürdürülen faaliyetleri ve yaptıkları katkıları objektif olarak ölçmek mümkün olsa da, belirlenen ölçütler yine de insan yargısına ve dolayısıyla hatalı ölçüme neden olabilmektedir.

Üniversitelerin kuruluşlarından gelen ana yetkinlikleri (core competences), üniversite girişimciliğine ilgisi ve uyumu, hatta buldukları konumu gibi özelliklerin her zaman farklılık gösterdiği söylenebilir. Üniversiteler arasında bu farklılıkların izlenmesi, ölçülmesi ve objektif kriterler baz alınarak

değerlendirilmesi gerekiyor. Işığışık'ın “ölçmediğinizi yönetemezsiniz ve iyileştiremezsiniz” sözü, bu durumu en iyi şekilde açıklamaktadır (2004: vii).

Işığışık (2004; 2)'a göre ölçme işlemi, “*herhangi bir varlığın ya da olayın ölçülmesi istenen özelliğinin, bu özelliğin ölçülmesine yarayan bir ölçek ile aslına uygun olarak betimlenmesi*” iken değerlendirme işlemi, “*bir karar verme işlemi olup, ölçmeden ayrılır. Değerlendirme işleminde, ölçme sonuçları alınır, ölçütle karşılaştırılır ve ölçme sonucunun, ölçütle belirlenen koşulu karşılayıp karşılamadığına bakılır*”. Dolayısıyla yapılan ölçüm ideal bir değerle ya da diğer performans sağlayıcıların gösterdikleri başarı referanslarıyla karşılaştırıldığında anlam kazanacağı söylenebilir. Bu durum girişimci ve yenilikçi üniversite sisteminin çevre koşullarının, girdi ve çıktı faaliyetlerinin ölçülmesi ve değerlendirilmesi için de geçerlidir.

Üniversitelerin girişimcilik profillerini çıkartmayı amaçlayan ölçümlemenin başarıya ulaşabilmesi için öncelikle çevre koşulları, girdi ve çıktı faaliyetlerinin analizi ve bu alanların tanımlanmasının yapılmış olması gerekir. Üniversitelerin çevre koşullarının ve faaliyetlerinin tanımlanmış olması, bir anlamda üniversitelerin üniversite girişimciliği alanında standartları veya hedefleri olarak değerlendirilebilir. Böylelikle, ölçülen üniversitelerin girişimcilik profilleri birbiriyle kıyaslanması, hangi üniversitenin öğrenci ve akademisyenler için girişimcilik ve yenilikçilik alanında en iyi koşulları sağladığını tespit edilmesinde yardımcı olacaktır.

Ölçüt kriterler nicel ve nitel karakterde olabilir. Bu nedenle, dünyada soyut hedeflerin ölçülmesinde başvurulan SMART metodu araştırma kapsamında dikkate alınan diğer bir husustur. SMART yaklaşımı, proje ve insan kaynakları yönetiminde hedeflerin belirlenmesinde dünyada yaygın olarak kullanılan bir yaklaşımdır. Kelime anlamı olarak “SMART” İngilizce’de “zekice, ustaca, harika” gibi anlamlar taşıyor. Buradaki SMART ise “Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound” sözcüklerin baş harflerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş ve yine bu anlama gönderme yapan bir kısaltmadan ibarettir. Bu yaklaşıma göre araştırma kapsamında belirlenmesi hedeflenen boyutlar ve onların alt boyutlarına ilişkin ölçüt kriterleri kısaca, somut, ölçülebilir, ulaşılabilir, gerçekleşebilir ve zamana bağlı olmalıdır.

Çalışmanın problem durumu, üniversitelerin girişimcilik profillerini ortaya koyacak bir ölçme aracı ile *neyin nasıl* ölçülebileceği konusunda uzmanlar ile görüşülerek yanıtlar aramaktır. Bu görüşmeler sonucunda, üniversitelerin girişimcilik yönünü değerlendirebilecek bir ölçümleme ve değerlendirme aracının tasarlanmasında zemin oluşturabilecek bir teorik yapıyı ortaya koymak amaçlanmaktadır.

3.2. Araştırma Deseni

Temel amacı, Girişimci ve Yenilikçi Üniversite kavramını tüm yönleriyle ortaya koyarak, girişimci ve yenilikçi üniversitelerin iç ekosisteminin genel bir çerçevesini çizen Türkiye’de uygulanabilecek bir modeli geliştirmek olan bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden Gömülü Teori yaklaşımı ile yapılandırılmıştır. Dolayısıyla konu hakkında uzman görüşler almak suretiyle araştırma modelinin nitel olması gerektiğine karar verilmiştir. Gömülü Teori araştırma metodolojisinin tercih edilmesinin nedeni, ülkemizdeki girişimci ve yenilikçi üniversitelerin iç çevre koşullarını, girdilerini ve çıktılarını derinlemesine incelemek ve transformasyon sürecini baz alarak Girişimci ve Yenilikçi Üniversiteyi açıklayan bir teorik model geliştirmektir.

Bu nitel desen, oldukça farklı ve kendine özgü unsurlar içeren sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan bir araştırma stratejisidir. Bir gömülü teori, bir çalışmadaki “Neden” ve “Nasıl”ı açıklar. Araştırmanın odağında, fenomenin açıklanmasında tümevarımsal olarak bir teori geliştirmek vardır (Christensen vd., 2015; 419).

3.3. Çalışma Grubunun Belirlenmesi

TÜBİTAK’ın 2017 yılında yayınlanmış olduğu Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi’ne giren ilk 50 üniversitede üniversite girişimciliği konusunda deneyimli akademik ve idari personeller bu çalışmanın evrenini oluşturmaktadır.

Katılımcıları belirlerken amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış, öncesinde belirlenmiş ölçütler doğrudan çalışmanın amacını yansıtması ve bilgi açısından zengin durumların tanımlanmasına kılavuzluk etmesidir (Merriam, 2015; 77).

Dolayısıyla çalışmanın amacı doğrultusunda görüşülecek kişinin 2017 yılında yayınlanan Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi’nde ilk 50 üniversitesinde görevli olmasına karar verilmiştir. Katılımcılar, araştırma konusu olan Üniversite Girişimciliği bağlamında deneyimli olmak zorundalar, bunun anlamı katılımcıların Üniversite Girişimciliği bağlamında yayını bulunması, girişimcilik eğitimi vermesi, girişimcilik konulu etkinliklerini düzenlemesi, patenti bulunması, danışmanlık veya mentorlük görevlerini üstlenmiş veya benzer özelliklere sahip olmasıdır. Üçüncü olarak, katılımcıların kurum kültürünü anladıklarından emin olmak için katılımcıların aynı üniversitede en az beş yıl çalışmaları gerektiği sonucuna varılmıştır.

3.4. Veri Toplama

Nitel verilerin toplanma sürecinde yüz yüze görüşme nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Diğer bir ifadeyle, araştırmacı amacına uygun bilgileri birincil kaynaklardan bizzat kendisi toplamıştır. Rehber niteliğinde olan görüşme formu aracılığıyla katılımcılara yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Görüşmelerin tümü araştırmacı tarafından birebir olarak yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 13 Kasım 2017 ile 15 Şubat 2018 tarihleri arasında katılımcıların çalışma odasında veya katılımcı tarafından uygun görülen halka açık sessiz ortamlarda (kafe, kafeterya vb.) gerçekleştirilmiştir.

Tablo-2: Veri Toplama Sürecine İlişkin Ayrıntılı Bilgiler

Tarih	Üniversite adı	Üniversite türü	Bölgesi	Görüşme süresi dakika	Kayıt süresi dakika	Kayıt süresi saniye
13.11.2017	Selçuk Üniversitesi	Devlet	İç Anadolu	60	32	27
13.11.2017	Selçuk Üniversitesi	Devlet	İç Anadolu	60	28	2
15.11.2017	Kocaeli Üniversitesi	Devlet	Marmara	120	33	4
17.11.2017	Mersin Üniversitesi	Devlet	Akdeniz	60	32	4
17.11.2017	Mersin Üniversitesi	Devlet	Akdeniz	60	Kayıt yapılamadı	
02.12.2017	Akdeniz Üniversitesi	Devlet	Akdeniz	60	34	36
02.12.2017	Akdeniz Üniversitesi	Devlet	Akdeniz	60	26	50
04.12.2017	Süleyman Demirel Üniversitesi	Devlet	Akdeniz	60	31	3
04.12.2017	Süleyman Demirel Üniversitesi	Devlet	Akdeniz	60	12	54
08.12.2017	Gazi Üniversitesi	Devlet	İç Anadolu	60	Kayıt yapılamadı	
15.12.2017	Bahçeşehir Üniversitesi	Vakıf	Marmara	60	37	25
15.12.2017	Bahçeşehir Üniversitesi	Vakıf	Marmara	60	38	19
15.12.2017	Marmara Üniversitesi	Devlet	Marmara	210	Kayıt yapılamadı	
16.01.2018	Bilkent Üniversitesi	Vakıf	İç Anadolu	60	38	23
19.01.2018	Gebze Teknik Üniversitesi	Devlet	Marmara	90	35	11
19.01.2018	Gebze Teknik Üniversitesi	Devlet	Marmara	90	37	17
23.01.2018	Ege Üniversitesi	Devlet	Ege	100	35	55
23.01.2018	Ege Üniversitesi	Devlet	Ege	45	36	15
23.01.2018	Yaşar Üniversitesi	Vakıf	Ege	75	32	28
05.02.2018	Gaziantep Üniversitesi	Devlet	Güney Doğu Anad.	60	32	38
05.02.2018	Gaziantep Üniversitesi	Devlet	Güney Doğu Anad.	45	37	54
05.02.2018	Gaziantep Üniversitesi	Devlet	Güney Doğu Anad.	60	22	20
07.02.2018	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Devlet	Karadeniz	45	39	14
07.02.2018	Karadeniz Teknik Üniversitesi	Devlet	Karadeniz	90	20	25
15.02.2018	Fırat Üniversitesi	Devlet	Doğu Anadolu	60	44	50
15.02.2018	Fırat Üniversitesi	Devlet	Doğu Anadolu	60	36	8
				1870	766	582
				<i>31 saat</i> <i>10 dakika</i>	<i>12 saat</i> <i>35 dakika</i> <i>42 saniye</i>	

Tablo 2’de görüldüğü gibi görüşmelerin gerçekleştirildiği tarihlere göre sıralanmıştır. Gömülü teoride veri toplama sürecinde en önemli husus, veri analizinin de bu süreçte eşzamanlı olarak yapılması ve teorik örnekleme yapıldığı için elde edilen analiz sonuçları doğrultusunda gerekli görülmesi durumunda yeni örnek birimlerine gidilerek veri toplama sürecinin devam ettirilmesidir (Baş ve Akturan, 2017: 75). Görüşmeler 3 grup zaman aralığında gerçekleştirilmiştir. Birinci grupta 13, ikinci grupta 6 ve üçüncü

grupta 7 görüşme gerçekleştirilmiştir. Tablo 2'de renklendirilmiş alanlar, aynı zaman aralığında yürütülmüş görüşmeleri ifade etmektedir.

3.5. Veri Analizi

Araştırmanın ve toplanan verilerin özelliklerinden yola çıkarak veri analiz planı içerik analizi yaklaşımına göre geliştirilerek uygulanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2016: 243) nitel araştırma verilerin işlenmesinde nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine ilişkin temel olarak dört aşamalı bir yol göstermektedir: (1) verilerin kodlanması, (2) temaların bulunması, (3) kodların ve temaların düzenlenmesi, (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması. Literatürde gömülü teori çalışmalarının veri analizinde verilerin kodlanmasına ilişkin birçok çeşitli isimlendirmelerle veri analiz aşamalarından bahsedilmektedir (Güler vd., 2015; Merriam, 2015): (a) Açık Kodlama, (b) Serbest Kodlama, (c) Eksen Kodlama, (d) Seçici Kodlama ve (5) Kilit Nokta Kodlama. Bu çalışmada beş aşamalı içerik analizi yöntemi adım adım uygulanmıştır.

Yapılan görüşmeler katılımcıların izniyle ses kaydı cihazı ile kayıt altına alınmıştır. 26 görüşmeden 3 katılımcı ile yapılan görüşmede çeşitli nedenlerden dolayı ses kaydı yapılamamıştır onun yerine not tutulmuştur. Görüşmeler 45 dakika ila 210 dakika arasında değişkenlik göstermiş olup kaydı yapılan toplam görüşme süresi 755 dakika 42 saniyedir. Kaydı alınan görüşmeler deşifre edilerek elektronik metin haline dönüştürülerek veri analizi için metin tabanlı voicedocs veri deşifre yazılımına aktarılmıştır. Görüşmeler yapılırken, tamamlanmış görüşmelerin deşifre işlemi eş zamanlı olarak yapılmıştır. Yapılan deşifre işlemi her bir katılımcı için ayrı ayrı yapılmıştır ve word dosyasına göre düzenlenmiştir. Veri analizi işlemi MAXQDA yazılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Word dosyasına düzenlenen her görüşme araştırma soruları ve araştırmanın amacı doğrultusunda veriler ham veriden ayırmaya çalışılmıştır. İkinci adımda veriler, tüm bölümlerde aynı anlama gelen veriler ile birleştirilip veriler ayıklanmıştır. Daha sonra araştırma sorularına ve süreç yaklaşımı (transformasyon) doğrultusunda önceden hazırlanan temalarla verilerin işlenmesi esnasında ortaya çıkan kavramlar arası ilişkilerin saptanması, verilerin tema, kategori ve alt kategorilere göre düzenlenmesi ve tanımlanması aşamaları izlenmiştir. Belirlenen temalar ile alt kategorileri arasındaki ilişki açıklanarak yorumlanmış ve araştırmanın amacına yönelik sonuçlar ortaya konmuştur.

3.6. Sayıtlar ve Sınırlılıklar

Bu çalışmada kullanılan veri toplama aracının (görüşme formu) üniversitelerdeki çevre koşullarını, girdi ve çıktı faaliyetlerini saptayacak özellikte olduğu varsayılmıştır. Araştırmaya katılan üniversite çalışanlarının sorulan sorulara verilen yanıtların samimi ve gerçek görüşleri yansıttığı varsayılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu, 2017 yılında TÜBİTAK tarafından yayınlanan Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi'ne giren ilk 50 üniversitede yer alan ve çalışmakta oldukları üniversitede en az 5 yıl çalışmış olan, girişimcilik alanında çalışmaları bulunan öğretim üyesi ve/veya teknoloji transfer ofisi veya girişimcilik merkezlerinde yönetici pozisyonunda görevli idari personel ile sınırlıdır.

Bu araştırma, nitel araştırma tekniklerinden gömülü teori (kuram oluşturma) ve nitel araştırmalarda önemli bir unsur olarak görülen teorik hassasiyete bağlı olduğu gibi, görüşülen kişilerin görüşme esnasında buldukları durumları ve düşünceleri ile sınırlıdır.

3.7. Geçerlilik ve Güvenirlik

Bir araştırmanın amacına ulaşılmasında en önemli ölçütlerden bir tanesi çalışmada kullanılacak veri toplama aracının etkililiğidir. Ölçme sürecine giren araştırmacı neyi ölçmek istediğine ve hangi ölçme aracının uygun olacağına karar vermelidir. Veri toplama aracının araştırma sorularına cevap bulabilecek bir şekilde uyum içinde olması gerekir ve bu uyum geçerlilik ve güvenirlilik ile sağlanmaktadır (Ayazlar, 2015; 63).

Nitel araştırmalarda geçerlilik, araştırmacının araştırdığı olguyu, olabildiğince yansız gözlemlemesi ve olduğu biçimiyle sunması anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2016; 269). Kullanılmasına karar verilen ölçüm aracının ölçülmek istenen özelliğe uygun olması, elde edilen verinin ölçülmek istenen özelliğin niteliğini tam olarak karşılayabilmesi ve verinin amaca uygun olması geçerliliği ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, verinin ölçüm amacına yönelik doğru bilgi verme derecesi yararlılığı ve kullanışlılığı ifade

eder. Araştırmada uygulanan analizler ve elde edilen bulguların değeri, “geçerliliğe bağlıdır” (Ayazlar, 2015; 68).

Nitel bir çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliği önemli ölçüde araştırmacı etiğine bağlıdır (Merriam, 2015; 220). Çalışma ele alınırken, Patton (2002; 552)’un inanırlık kavramı ile ilişkilendirdiği “entelektüel hassasiyet, mesleki dürüstlük ve yöntem-bilimsel yeterlilik” ilkelere uyulmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca katılımcıların isimlerine yer verilmemesi üniversite isimlerinin ifadelerle ilişkilendirilmemesi gibi etik uygulamalara dikkat edilmiştir.

4. Araştırma Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamında elde edilen verilerden üretilen bulguların tanımlanmasına ve tartışılmasına yer verilmiştir. Bu bölüm temelde iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, metodoloji bölümünde yer verilen açık kodlama, serbest kodlama, eksen kodlama ve seçici kodlama aşamalarında elde edilen bulgular sunulmuştur. Bölümün ikinci kısmında ise, kilit nokta kodlama aşamasında elde edilen bulguların çalışmanın amacı doğrultusunda eldeki alt kategorileri, kategorileri ve temaları bir düzen içerisinde yorumlanarak, varılmak istenen teorinin genel hatları ile temel bileşenleri ve içeriğine yer verilmiştir. Metodoloji bölümünde çalışma, kurgusal olarak bir çeşit tümevarım araştırması olduğu ifade edilse de, bölümün ikinci kısmında bulgular tanımlanır ve yorumlanırken bütünden-parçaya ilerleyen bir yol izlenmesi uygun görülmüştür. Bu yolun izlenmesi, teorinin sunumunu kolaylaştıracağı, parça-bütün ve parça-parça ilişkilerini daha belirgin hale getireceği düşünüldüğünden tercih edilmiştir.

4.1. Açık Kodlama Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Açık kodlama aşamasında 2.651 referans ifadeye ulaşılmıştır. Belirlenen referans sayısının çokluğu ve açık kodlama mantığına göre ifadelerin genellikle tek başına bir anlam ifade etmediğinden, açık kodlama aşamasında elde edilen bulgulara yer verilmemiştir. Bu nedenden dolayı bulguların sunumunda veri analizinin ikinci aşaması olan serbest kodlama sonucunda elde edilen bulgular ile başlanmıştır.

4.2. Serbest Kodlama Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Açık kodlama aşamasında 26 adet metin deşifre edilmiş veriler önemli fikir ve kavramlar bir veya birkaç kelimedenden oluşan kodlarla işaretlenmiştir. Bu aşamadan hemen sonra, bir önceki aşamada üretilen kodların birbiriyle ilişkilendirilerek, benzer ifadeler, aynı veya yakın noktalara işaret eden referans ifadeler birleştirilerek serbest kodlar üretilmeye çalışılmıştır. Kodların metinlerle ilişkilendirilen bu aşamasında elde edilen serbest kod sayısı 86’dır. Bu süreçte kod matrix tarayıcısı fonksiyonu kullanılmıştır.

4.3. Eksen Kodlama Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Veri analizinin üçüncü aşaması olan eksen kodlamada, kodlar (kategoriler ve özellikler), tümdengelim ve tümevarım düşünme yoluyla diğerleriyle ilişkilendirilmeye çalışılır (Baş ve Akturan: 2017: 77). Eksen kodlama aşamasında kategoriler alt kategorileriyle sürekli karşılaştırma metoduyla, ilişkilendirilmiş ve bunlar arasındaki ilişki test edilmiştir. Bu yöntem ile, benzerlik gösteren kodlar bazen birleştirilerek bazen modifiye edilerek kodlar arasındaki farklar bir önceki aşamada oluşturulan kodlara nispeten daha rafine, hatadan arındırılmış ve daha kristalize haline getirilmiştir. Burada stratejik boyutun, çevre koşulların ve faaliyetlerin kodlanmasıyla alt kategorilerin kategorilere bağlanması mümkün olmuştur. Bu aşamada kodların birbiriyle ilişkisini bulmak için kodların ilişkileri tarayıcısı fonksiyonu kullanılmıştır.

4.4. Seçici Kodlama Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Seçici kodlama aşamasında bir kategoriye çekirdek kategori olarak seçme ve diğer tüm kategorileri bu kategoriyle ilişkilendirerek çekirdek kategori altında toplama sürecidir. Baş ve Akturan, çekirdek kategori oluştururken şu sorulara yanıt aranması gerektiğini belirtir. “Bu araştırmada sunulan ana analitik fikir nedir? Eğer çalışmalarımı birkaç cümle ile kavramsallaştıracak olsam bunu nasıl ifade ederim? Kategoriler arasındaki değişimler ne ile açıklanabilir?” Ayrıca çekirdek kategorilerin kavramlardan türetilmesi ve ancak olgunun daha kuramsal olarak ifade edildiği bir düzeyde olması gerektiği belirtilmektedir (Baş ve Akturan, 2017; 78).

Bir önceki aşamada elde edilen geçici kategorilerin varılmak istenen teorik yapının temelini oluşturacak olan çekirdek kategori çalışmanın merkez (ana) olgusunu temsil edecek şekilde tematik bir hale getirilmiştir. Bunu yaparken girişimci ve yenilikçi üniversite konusu ile ilgili literatür de incelenerek, geliştirilen çekirdek kategorilerin araştırma konusu ile ilgili daha önce geliştirilen teorilerle kısmen de olsa uyumlu olmasına dikkat edilmiştir. Ancak daha önce ortaya koyulan teorilerin bir hipotez olarak kabul edilmesi ve bu hipotezlerin test edilmesi amaçlanmamıştır. Bu aşamada literatüre başvurulmasının ana nedeni, kısıtlı bir çalışma gurubu ile yapılan tek bir araştırmayla ortaya koyulmaya çalışılan teorinin iç ve dış tutarlılığının sağlanması ve bunun yanı sıra teorinin yapısını açıklamak için izlenecek yol haritasını belirgin hale getirilmesidir. Buraya kadar ki çalışmalarda ortaya çıkan tema-kategori modeli aşağıda yer verilmiştir.

Tablo-3: Seçici Kodlama Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Tema	Kategori
Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü	Girişimci düşünme
	Yapılanma
	Girişimcilik kültürü
	Gelişim
Potansiyel Aktivasyonu	Farkındalık faaliyetleri
	Eğitim faaliyetleri
Potansiyel Geliştirme	Teşvik faaliyetleri
	Destek faaliyetleri
Projeler ve Ticarileşme	Projeler
	Tezler
	Sınai ve fikri mülkiyet hakları
	Ticarileşme
	İşbirliği ve etkileşim
	Ödüller
Denetim	Bilgi sistemi ve takip
	Değerlendirme ve gildirim

Tablo 3'te görüldüğü gibi eksen kodlama aşamasında üretilen 26 kategori, bu aşamada 5 çekirdek kategori, diğer ifadeyle tema ile ilişkilendirip, bu temalar altında toplanmıştır. Bu temalar (1) *girişimcilik ve yenilikçilik kültürü*, (2) *potansiyel aktivasyonu*, (3) *potansiyel geliştirme*, (4) *projeler ve ticarileşme* ile (5) *denetim* olarak isimlendirilmiştir.

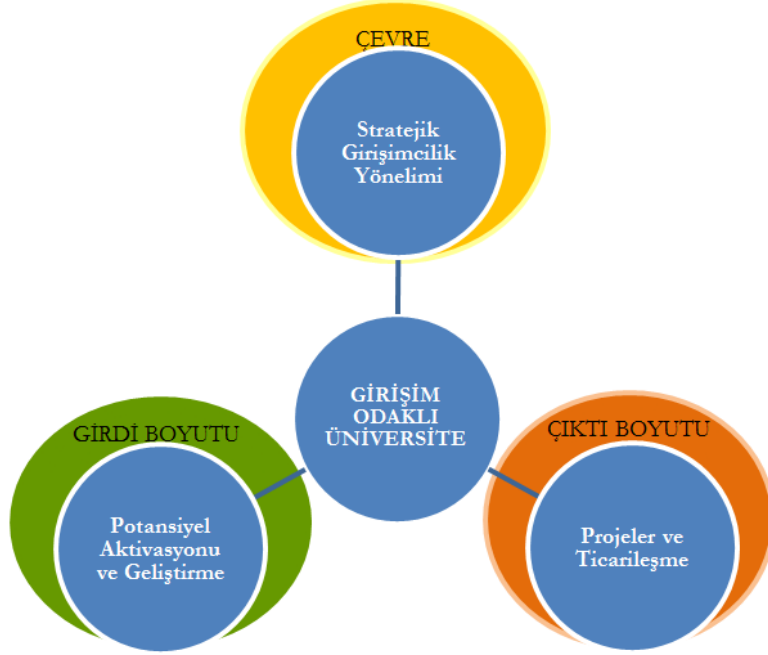
4.5. Kilit Nokta Sonucunda Elde Edilen Bulgular

Kilit nokta kodlama aşamasında, seçici kodlama aşamasında geliştirilen kategori ve temalar, serbest kodlama aşamasındaki referans ifadeler doğrultusunda tekrar gözden geçirilmiş ve varılmak istenen teorik yapının son şeklini verecek nihai kategori ve temalar geliştirilmiştir.

Potansiyel aktivasyonu ve *potansiyel geliştirme* temaların her ikisi girdi faaliyeti olması nedeniyle birleştirilmiştir. *Denetim ve geri bildirim* faaliyetleri, stratejik yönetiminin bir fonksiyonu olması nedeniyle bu kategori, girişimcilik ve yenilikçilik kültürü kategorisiyle birleştirilmiş olup kategori "*stratejik girişimcilik yönelimi*" olarak adlandırılmıştır. Veri analizinin bir önceki basamağında 5 adet çekirdek kategorisi belirlenirken, kilit nokta basamağında nihai olarak (1) *stratejik girişimcilik yönelimi*, (2) *potansiyel aktivasyonu ve geliştirme* ve (3) *projeler ve ticarileşme* olarak isimlendirilen 3 çekirdek kategori oluşturulmuştur.

Elde edilen bulgulara dayanarak geliştirilen model (teorik yapı), Türkiye'de girişimci ve yenilikçi üniversite ile ilgili temel olarak 14 farklı kategorinin 3 çekirdek kategori altında oluşmasından ibarettir. Şekil 3 geliştirilen teorik yapının nihai halini üç ana temasıyla birlikte göstermektedir.

Şekil-3: Girişim Odaklı Üniversite Modeli

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 3 ortaya koyulan teorik modelin 3 tematik alanlarını göstermektedir. Üniversitelerin her sürecinde girişimci düşüncenin yer alması ve her türlü uygulamanın tüm süreçlerine entegre edilmesi gerektiği esasına dayanmaktadır. Modelin adı da “Girişim Odaklı Üniversite Modeli” buradan gelmektedir. Türkiye’nin önde gelen teknoloji transfer ofislerinden bir yöneticinin “Girişimci ve Yenilikçi Üniversite sizin için ne ifade ediyor? Hangi özellikleri taşımaktadır?” sorularına verdiği yanıt aşağıda yer verilmiştir.

“Şimdi girişim odaklı üniversite girişimci üniversite; şimdi bunun İngilizcesi farklı ‘entrepreneurial universities’. ‘Entrepreneur universities’ değil, ‘entrepreneurial’. Dolayısıyla eğer bir üniversite hastane açtıp, kantin açtıp işletirse o zaman girişimci üniversite olur. ‘Girişim odaklı bir üniversite’ ise, bünyesindeki paydaşları öğrenci, akademisyen, mezun mesela, bunları girişimci olmayı teşvik eden gerekli destek mekanizmasını kuran ve ekosistemini yani ekosistemde bir bütünün yaşaması için gerekli olan her şey, bir girişimci yaşaması için gerekli olan her şeyi sağlayan üniversitedir. Bu, öğrenciden rektörüne kadar ve tabii ki onun dışındaki tüm fakültedeki vizyonuna kadar geçen bir şeydir bence girişim odaklı üniversite. Ama, tabii burada her şey için değil, katma değeri yüksek teknolojik ürünler için söylüyorum, yani araba yıkama çok iyi bir business olabilir, çok da para kazandırabilir ama biz bunu anlıyoruz üniversite olarak.” G18

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi, doğru kavramlar üzerinden doğru mesajın verilmesi önem arz etmektedir. “Öğrenci Odaklı Bütünleşik Girişimcilik Modeli” alternatif bir isim olarak da düşünülebilir. “Entrepreneurial” kelimesine karşılık gelen “Girişim Odaklı” veya “Girişimsel” kelimelerinin anlam ifadesi bakımından kısa ve öz olmaları sebebiyle geliştirilen teorik yapı “Girişim Odaklı Üniversite Modeli” olarak adlandırılması uygun görülmüştür.

Şekil-4: Girişim Odaklı Üniversite Modelinin Tema Kategorileri

Çevre Koşulları / Stratejik Girişimcilik Yönelimi	Girdi / Potansiyel Aktivasyonu ve Geliştirme	Çıktı / Projeler ve Ticarileşme
<ul style="list-style-type: none"> • Stratejik girişimci düşünme • Stratejik yapılanma • Stratejik girişimcilik kültürü • Gelişim • Denetim ve geri bildirim 	<ul style="list-style-type: none"> • Farkındalık faaliyetleri • Eğitim faaliyetleri • Teşvik faaliyetleri ve Destek faaliyetleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Projeler • Tezler • Sınai ve fikri mülkiyet hakları • Ticarileşme • İşbirliği ve etkileşim • Ödüller

Şekil 4'te görüldüğü gibi süreç yaklaşımı bakımından geliştirilen teorik yapı üç sütundan oluşmaktadır. Birinci sütun yapının çevre koşullarını ifade etmektedir: İkinci sütun ise, girdi boyutundan oluşmaktadır. Çıktı boyutu, yapının üçüncü sütununu ifade etmektedir.

Tablo-4: Girişim Odaklı Üniversite Modelinin Tema Kategorileri

Tema	Kategori	Alt-kategori
Stratejik Girişimcilik Yönelimi (Ağırlık: %20)	Stratejik girişimci düşünme	stratejik hedefler
		üst düzey atanma
		stratejiler ve politikalar
	Stratejik yapılanma	akademik yapılanma
		idari yapılanma
	Stratejik girişimcilik kültürü	girişimci kültür
Geleşim	ekonomik kültür	
Denetim ve geri bildirim	bir önceki sene girişimci endeks sıralamasındaki yeri	
	bilgi sistemi ve takip	
Potansiyel Aktivasyonu ve Geliştirme (Ağırlık: % 40)	Farkındalık faaliyetleri	değerlendirme ve geri bildirim
		yarışmalar
		bilgilendirme faaliyetleri
		davet edilen konuk konuşmacı
		etkinlikler
		öğrenci kulüpleri
	Eğitim faaliyetleri	girişimci kulüplere üye olan öğrenciler
		websitesi ve sosyal medya aktif kullanım
		girişimcilik derslerini müfredatlarında bulunan bölümler
		müfredat kapsamında zorunlu dersler
		müfredat kapsamında seçmeli dersler
		lisans ve lisansüstü girişimcilik dersleri
		girişimcilik ile ilgili lisans derslere katılan öğrenciler
		müfredat dışı olan girişimcilik derslerine tanıyan bölümler
		müfredat dışı olan girişimcilik derslerine katılan öğrenciler
		verilen girişimcilik sertifikalar
		yurt dışına öğrenim ve staj faaliyetleri için gönderilen öğrenciler
		yurt dışından öğrenim ve staj kapsamında gelen öğrenciler
	Teşvik ve Destek faaliyetleri	yurt dışına eğitim alma ve verme kapsamında gönderilen personeller
		müfredat içeriklerin dili İngilizce olan dersler
		ders ihtiyaç planlamasında girişimcilik birimleriyle görüşülmesi
		girişimcilik birimlerinde hizmetçi eğitimler
		lisans derslerinde uygulamaların içermesi
		danışmanlık ve/veya mentorlük teşvik sistemi
		danışmanlığı yürütülen girişimler
		görevde yükselmede teşvikler
		yayın için destekleme programları
		proje için destekleme programları
		patent destekleme programları
		öğrencilere verilen araştırma izinleri
		akademisyenlere verilen görevlendirmeler
		danışmanlık hizmeti dışında destek hizmetleri (ağ hizmetleri, fon bulma)
		verilen hizmetlerin verimliliği ve niteliği
Projeler ve Ticarileşme (Ağırlık: % 40)	Projeler	avrupa birliği projeleri
		tübitak projeleri
		diğer projeler (ab ve tübitak projeleri hariç)
	Tezler	yüksek lisans
		doktora
	Sınai ve fıkri mülkiyet hakları	üniversiteye yapılan buluş bildirimleri
		tescillenen patentler
		tescillenen faydalı modeller
		tescillenen endüstriyel tasarımlar
		tescillenen markalar

	Ticarileşme	tescillenenerin aktif pasif durumu
		lisanslama
		royalty geliri
		diğer gelirler (kiralar vb.)
	İşbirliği ve etkileşim	şirketleşme
		üniversite-sanayi işbirliği
		üniversite-stk işbirliği
	Ödüller	üniversite-üniversite işbirliği
		öğrencilerin aldığı ödüller

Tablo 4’te görüldüğü gibi Girişim Odaklı Üniversite Modelinin 3 adet teması, 14 adet kategorisi ve 62 tane alt-kategorisi bulunmaktadır. Bütüncül bir bakış açısıyla bu iki modelin öne çıkan özelliklerini karşılaştırmak amacıyla aşağıdaki tablo hazırlanmıştır.

Tablo-5: Girişim Odaklı Üniversite İle Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeks Modellerinin Karşılaştırmalı Analizi

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeks Modelinin Öne Çıkan Özellikleri	Girişim Odaklı Üniversite Modelinin Öne Çıkan Özellikleri
5 temalı	3 temalı
23 gösterge	14 kategori, 62 alt-kategori
Yüzeysel ölçümleme	Ayrıntılı ölçümleme
Konu yaklaşımli ölçümleme	Süreç yaklaşımli
Kısa vadeli	Uzun perspektifli, sürdürülebilir
Daha çok çıktı odaklı	Girdi ve çıktı odaklı, dengede
Ekonomik katkı ve ticarileşmeye odaklı	Bölgesel sosyo-ekonomik katkıya odaklı
Sadece sanayi etkileşimli	Sanayinin yanı sıra STK ve üniversiteler
Dış motivasyon kaynaklı (ticari baskı)	İç motivasyon kaynaklı (toplumsal yarar)
Daha çok akademisyen odaklı	Daha çok öğrenci odaklı
Eğitimde ufak dokunuşlar	Eğitimde derinlemesine dokunuş, hayat felsefesi
Endeks sonuçlarının hedef kitlesi devlet ve üniversiteler	Endeks sonuçlarının hedef kitlesi devlet, üniversiteler ve öğrenciler
Sıralamada her hangi bir sınıflandırma yok	Sıralamada büyüklük, alan veya türüne göre sınıflandırılması
Amaç; Çıktı faaliyetleri bakımından “en fazla ekonomik katkısı olan üniversite hangisidir?”	Amaç; Çıktının yanı sıra girdi faaliyetleri bakımından “hangi üniversiteler öğrencilere yönelik en iyi koşulları sağlamaktadır?”
Üniversiteler arası rekabetin artırılması	Üniversitelerin kendi ölçeğinde rekabetin artırılması
Üçüncü Kuşak Üniversite paradigması	Girişimci Üniversite paradigması

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5’te görüldüğü gibi “Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeks Modeli” şu özellikleri taşımaktadır: 5 temalı ve 23 göstergesi bulunmaktadır. Modelde konu yaklaşımli bir kurguya dayanmaktadır. Daha çok akademisyen odaklı bir yaklaşım benimsenmektedir. Doğrudan mutlak değerler üzerinden bir ölçümleme yapıldığından, kısa vadeli düşünmeye işaret etmektedir. Modelde sadece sanayi etkileşimi değerlendirilmektedir. Üniversitelerin sadece ekonomiye katkısı ve ticarileşme düzeyi ön plandadır. Bu özellikler Üçüncü Kuşak Üniversite olgusunun özelliklerine benzediğinden Üçüncü Kuşak Üniversite paradigmasına uyumlu bir model olduğu söylenebilir.

Tablo 4’te görüldüğü gibi “Girişim Odaklı Üniversite Modeli” 3 tema, 14 kategori ve 62 alt-kategorilerden oluşmaktadır. Bu durum daha *ayrıntılı bir ölçümleme* yapıldığını göstermektedir. Girişim Odaklı Üniversite Modelin geliştirilmesinde üniversite bir *süreç sistemi* olarak görülmektedir. Burada üzerinde durulan husus, üniversite yönetimi ve onun alt kademeleri bu alanda neler yaptılar? Girişimcilik kültürünün oluşması, yaygınlaştırılması ve içselleştirilmesinde hangi somut adımlar atılmıştır? Burada mutlak değerler değil, oransal değerler üzerinde durulması söz konusudur. Bu yaklaşım, üniversitelerin kendi ölçeğinde neler yaptığı sorusuna yanıt bulmakta yardımcı olacaktır. Örneğin tescillenen patent sayısının başvuru patent sayısına oranı, bu patent faaliyetlerinin verimliliğini gösterecektir. Bir diğer, belki daha da önemli bir husus ise, üniversiteler tescillenme potansiyeli görmedikleri patent başvurularına gitmeyeceklerdir. Çünkü bir patent başvurusu yaklaşık 2.500 TL’lik maliyeti bulunmaktadır. Girişim Odaklı Üniversite Modelinin *sürdürülebilir unsurlara* sahip olması, oransal değerlerin esas alınmasından gelmektedir.

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeks Modelinde, Üçüncü Kuşak Üniversiteler olgusunda olduğu gibi sadece tekno girişimcilere odaklanmış olup sadece girişimcilik derslerin niceliğine önem verilmektedir. Girişim Odaklı Üniversite Modelinde ise, *eğitim faaliyetine daha derin müdahale edilmesi* istenir. Öyle ki, üniversitelerden öğrencilerinin girişimciliği *hayat felsefesi* olarak yaşatılması beklenir.

Çıktı faaliyetleri bakımından göstergelerin mutlak değer üzerinden değerlendirilmesi hususu, üniversiteleri sadece hedef tutturmak için yüksek değerlere ulaşmanın yollarına itmektedir. Oysa burada *uzun perspektifli düşünmek* daha yerinde olacaktır. Milyonlarca öğrencinin üniversitelerde eğitim aldığı ve her yıl yüz binlerce iş arayan öğrencinin mezun olduğu düşünüldüğünde, öğrencilerin iyi bir eğitim almaları önemli olduğundan, ağırlıklı olarak öğrenciler üzerinden bir değerlendirmeye gidilmesi ülke menfaatleri doğrultusunda olacağı düşünülebilir. Üniversitenin iç ve dış çevresine yani topluma olan etkisi önemli, ancak bünyesinde yetiştirdiği öğrencilerin mezuniyet sonrası ülkeye olan katkısı ve etkisi bundan çok daha önemli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Benimsenen *öğrenci odaklı yaklaşım* ile modelin *uzun perspektif* niteliğinde olması özelliği, buradan gelmektedir.

5. Sonuç

Günümüzde ve bilhassa ülkemizde üniversitelerden buldukları bölgede sosyo-ekonomik katkılarda bulunurken, toplumun sorunlarına çözümler üreten eğitim ve araştırma merkezleri olmaları beklenmektedir. Diğer taraftan üniversiteler, bunların yapılabilmesi için bilgi içerikli yol haritalarına ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu bağlamda, önlerinde bilgi kümesi niteliğinde bir rehberin olmasının yanı sıra, her daim sorularını sorabilecek olanakların oluşturulması, toplumun ondan beklentilerini karşılaması için yardımcı olacaktır.

Türkiye’de 2017 yılı Girişimci ve Yenilikçi Üniversiteler Endeksinde yer alan üniversitelerde çalışan 26 uzman ile yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen verilere dayandırılarak girişimci ve yenilikçi üniversitelerin çevre koşulları, girdi ve çıktı faaliyetlerine ilişkin nitel ve nicel bir modellemeye gidilmiştir. Veri toplama, kodlama ve analiz sonucunda girişimcilik ve yenilikçilik kültürüne sahip üniversitelerin çevre koşulları, girdi ve çıktı boyutunda taşınması gereken 14 özellik tanımlanmıştır. Bu özellikler 3 kategoride toplanarak girişimcilik ve yenilikçilik kültürünü ve bu alanda yapılan çalışma çabalarını değerlendirmeye yönelik bir model geliştirilmiştir.

Geliştirilen teorik model üç tema ve 14 kategoriden oluşmaktadır. *Stratejik Girişimcilik Yönelimi* temasının altında 5 kategori bulunmaktadır. Bunlar; (1) Stratejik düşünme, (2) Stratejik yapılanma, (3) Stratejik girişimcilik kültürü, (4) Gelişim ve (5) Denetim ve geri bildirimdir. *Potansiyel Aktivasyonu ve Geliştirme* temasının altında 3 kategori bulunmaktadır. Bunlar; (1) Farkındalık faaliyetleri, (2) Eğitim faaliyetleri, (3) Teşvik ve destek faaliyetleridir. *Projeler ve Ticarileşme* temasının altında 6 kategori bulunmaktadır. Bunlar; (1) Projeler, (2) Tezler, (3) Sınai ve fikri mülkiyetler, (4) Ticarileşme, (5) İşbirliği ve etkileşim ve (6) Ödüllerdir.

Bazı yazarlar girişimci ve yenilikçi üniversiteleri “Girişimci Dostu Üniversiteler” olarak isimlendirip buradaki paradigma değişimine işaret etmektedir (Tekin vd., 2017; Tekin vd., 2018). “Hangi üniversitenin en çok çıktısı oldu?”dan ziyade, “Hangi üniversite girişimci adayları için en iyi koşulları sağlamaktadır?” sorusuna yanıt aranması gerektiğini göstermektedir. Çalışma neticesinde geliştirilen model, bu paradigma değişimi ile örtüşmektedir.

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeks Modeli ile “en fazla ekonomik katkısı olan üniversiteyi belirlemek” ve bu yolla üniversiteler arası rekabetin artırılması amaçlanmaktadır. Araştırma kapsamında geliştirilen modelde ise amaç, girişimcilik alanında öğrencilere yönelik en iyi koşulları sağlayan toplum etkileşimli üniversiteleri belirlemek, üniversitelerin kendi ölçüğünde rekabeti arttırmak ve üniversitelerde girişimci düşüncenin içselleştirilmesini sağlamaktır. Yapılacak olan ölçme ve değerlendirmelerde üniversitelerin girişimci düşüncüyü *nasıl ve ne ölçüde yerleşmesini sağladığı* tespit edilmek istenecektir. Tespit edilmesi amaçlanan diğer boyut ise, üniversiteler *nasıl ve ne ölçüde akademisyen ve öğrencilerine ulaşmakta*, bu konuda akademisyen ve öğrencilerini *nasıl ve ne ölçüde teşvik etmek ve desteklemektedir*. Ayrıca yine nitel ve nicel unsurlar ile üniversitenin *fikirleri nasıl ve ne ölçüde girişimlere dönüştürüldüğü* değerlendirmenin yapılması söz konusudur. Faaliyetlerin sürdürülebilirliğini sağlamak için üniversitenin, çalışmalarını *nasıl ve ne ölçüde denetlediği* öğrenilmesi hedeflenmektedir.

Bu çalışmada her hangi bir model referans alınmaksızın, Türkiye’nin 7 bölgesinden 15 üniversite görevli üniversite girişimciliği alanında uzman 26 öğretim üyesi ve merkez yöneticileriyle görüşülerek, üniversitelerin bu alandaki faaliyetleri ile ilgili uzman görüşleri doğrultusunda verilere dayalı bir teorik model ortaya koyulmuştur. Araştırma Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksindeki ilk 50 üniversite içerisinde yer alan 15 üniversite ve 26 katılımcı ile sınırlıdır. Çalışma Türkiye’deki Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Modeline katkı sağlamak üzere yeni bir model önerisi üzerine kurgulanmıştır. Bu bağlamda dünyadaki sistemler ve uygulamalar ile ülkemizdeki uygulamalar araştırılarak yeni bir ölçme ve değerlendirme modeli geliştirilmiştir. Bundan sonraki çalışmalarda (1) Geliştirilen modelin uygulayıcı kurumlar ile birlikte uygulanabilirliğinin araştırılması amacıyla bir pilot çalışması yapılması önerilir. (2) Pilot uygulamanın bir sonraki aşamasında, “Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeks Modeli” ile “Girişim Odaklı Üniversite Modelin” ölçme ve değerlendirme sonuçlarının karşılaştırmalı analizinin yapılması düşünülebilir. (3) Stratejik girişimcilik yöneliminin üniversitenin girişimcilik performansı üzerine etkisi ile ilgili araştırma yapılabilir. (4) Bir diğer husus, üniversitelerin girdi ve çıktılarının toplum üzerindeki etkileri üzerine de çalışmalar yapılabilir. (5) Bu alanda çalışma yapacak adaylara girişimci ve yenilikçi üniversitenin farklı yöntemler ile farklı boyutlar dikkate alınarak çalışmalarının yapılması önerilir. (6) Son olarak, son günlerde bölgesel kalkınmada etkili olması beklenen farklılaşan ve ihtisas alanına göre faaliyetlerde bulunan üniversitelerin girişimcilik profillerine yönelik incelemelerde bulunabilir. Girişim odaklı üniversite anlayışı, her tür üniversite için geçerli olup girişim odaklı üniversiteler, bünyesinde üretilen bilgiyi bulunduğu çevreye transfer ederek bölgesel kalkınmada sosyo-ekonomik alanda katkı sağlamayı benimseyen yükseköğretim kurumlarını ifade etmektedir. Üniversitenin hangi ihtisas alanı olursa olsun yürüttüğü faaliyetlerinin merkezinde girişimci ve yenilikçi düşüncenin bulunması şarttır.

Araştırma neticesinde ortaya koyulan teorik yapıyla birlikte Türkiye’deki Girişimci ve Yenilikçi Üniversite olgusu ve buna bağlı uygulamaların, bölgesinde toplum yararına faaliyet gösteren “Girişim Odaklı Üniversiteleri” anlayışı üzerine temellendirilen güçlü bir paradigma değişimine gidilmesi gerektiği söylenebilir. Bir ülkenin geleceği o ülkenin gençlerine bağlıdır. Bu bağlamda üniversitelerin var olma sebebi olan öğrenmeyi amaçlayan genç insanlara daha fazla odaklanması ve eğitim, araştırma ve toplumun sorunların tüm çözüm süreçlerinde bütünleşik yaklaşımlarının içselleştirilmesi ve yerleşmesi sağlanmalıdır. Üniversiteler toplumun değerli kurumlarıdır. Refahın önemli bir kaynağını oluşturan üniversiteler, tarihte önemli yeri vardır. Onlar kültürün emanetçileridir. Bu nedenle, üniversitelerin toplumun ihtiyaç ve beklentilerine uygun duruma getirilmesi, başta onların yönetimlerinin ve toplumdaki her bir bireyin görevi olmalıdır.

Kaynakça

- Ayazlar, R. A. (2015). “*Araştırmalarda Güvenirlilik ve Geçerlilik*”, ed. Atila Yüksel, Akan Yanık ve Reyhan A. Ayazlar, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 63-79.
- Baş, Turan ve Akturan, Ulun. Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri 3. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017.
- Christensen, Larry, Johnson B., Burke R. & Turner, Lisa. A. Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz, 2. Baskı, çev. ed. Ahmet Aypay. Ankara, Anı Yayıncılık, 2015.
- Dulupçu, M. A. ve Sungur, O. (2018). “*Üniversitelerin Misyon Farklılaşması: Bölgesel Kalkınmayı Yeniden Düşünmek*”, YÖK Yüksek Öğretim Dergisi, no: 7, s. 11-16.
- Goddard, John, & Vallance Ano Paul. The University and the City-Regions and Cities, Regional Studies Association, 2013.
- Güler, Ahmet., Halıçoğlu, Mustafa, Bülent. ve Taşgın, Serkan. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2015.
- Işığışık, E. (2008). “*Performans Ölçümü, Yönetimi ve İstatistiksel Analizi*”, Ekonometri ve İstatistik, 2008 7 (2): 1-23.
- Kirby, D. (2006). “*Creating Entrepreneurial Universities in the UK: Applying Entrepreneurship Theory to Practice*”, Journal of Technology Transfer, 31 (5), 599-603.
- Lazzeroni, M. ve Piccaluga, A. (2003). “*Towards The Entrepreneurial University 1*”, Local Economy, 18 (1): 38.

Lukovics, M. ve Zuti, B. (2013). “*Successful universities towards the improvement of regional competitiveness: “fourth generation” universities*”, European Regional Science Association (ERSA) 53th Congress, Regional Integration: Europe, the Mediterranean and the World Economy, At Palermo.

Merriam, Sharan. B. Nitel Araştırma Desen ve Uygulama için Bir Rehber, çev. ed.: Selahattin Turan, Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2013.

Patton, Micheal Quinn. Qualitative Research and Evaluation Methods, 3rd ed., Thousand Oaks, CA: Sage, 2002.

Saklı, A. R. ve Akdoğan, H. T. (2017). “*Dünyada ve Türkiye’de Üniversitelerin Tarihi Gelişimi*”, Ankara, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Öğrenci ve Akademisyenleri ile Rize Halkının Karşılıklı, s. 9-49.

Sungur, O. (2015). “*Üniversitelerin Bölgesel Kalkınmada-Değişen-Rolü ve Girişimci Üniversite Kavramı*”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15 (4): 35-61.

Tecim, V. (2004). “*Sistem Yaklaşımı ve Soft Sistem Düşüncesi*”, DEÜ İİBF Dergisi, 19 (2): 75-100.

Tekin, M., Geçkil, T. ve Koyuncuoğlu, Ö. (2017). “*A Model development research: entrepreneurial universities*”, International Symposium for Production Research, Vienna Austria, 13-15 September, p. 707-713.

Tekin, M., Geçkil, T., Koyuncuoğlu, Ö. ve Tekin, E. (2018). “*Girişimci Dostu Üniversiteler İndeksi ve Bir Model Geliştirilmesi*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı: 39, s. 138-150.

Wissema, J. G. Üçüncü Kuşak Üniversitelere Doğru, 2. Baskı, İstanbul, Özyeğin Üniversitesi Yayıncılık, 2014.

Yıldırım, Ali. ve Şimşek, Hasan. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 10. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2008.